7/2939

T.C.
DEVLET BAKANLIĞI
(Sn.Güldal AKŞİT)

SAYI : B.02.0.007/00. 1215 14.06.2004
KONU : Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİNE
(Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı)

İLGİ: 06.07.2004 tarih ve 6177/20326 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ile Adana Milletvekili Sayın Atilla BAŞOĞLU'na ait Yazılı Soru Önergesi hakkındaki bilgileri içeren cevap ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Güldal AKŞİT
Devlet Bakanı

Ek: 2 Yazı (2'şer nüsha)

ADANA MİLLETVEKİLİ SAYIN ATİLLA BAŞOĞLU'NUN
7/2939 SAYILI YAZILI SORU ÖNERGESİ
CEVAP METNİ

Ülkemizde son yıllarda; "Sokak Çocukları" kavramıyla gündeme gelen ve sayıları hızla artan sokakta yaşayan ve/veya sokakta çalışan çocuklar aileleri tarafından ihmal ve istismar edilen çocuklardır. Sokak çocuğu; uzun ya da kısa süreli de olsa aile ve bir yetişkinin desteği ve korunmasından yoksun, her türlü tehlikeye açık olarak sokaklarda yaşayan/çalışan çocuklardır.

Sokaktaki çocuklar sahip oldukları aile desteğine göre temel olarak iki kategoriye ayrılarak ele alınmaktadır.

1- Sokakta yaşayan,
2- Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklar

Sokakta yaşayan çocuk, **"bir yetişkinin korunmasından, yol göstericiliğinden yoksun olan, sokağı gerçek evi haline getirmiş çocuktur."** Bu kavram bütünüyle sokağı mesken edinen; yani geceleri ya da en azından bazı geceler evine dönmeyen, aile, kuruluş koruması ve desteğinden bütünüyle ya da büyük ölçüde yoksun olan sokak çocukları çoğu zaman yine sokakta yaşayan çocuklarla bir grup oluşturmaktadırlar. Bunlar; sevgi,güven,korunma,ait olma vb. gereksinimlerini bu gruplarda karşılamaya çalışmaktadırlar.

Çocuklar sokak yaşantısına başladıklarında onları, şiddet, fiziksel ve cinsel istismar, yaralanma, suç işlemeye başkaları tarafından zorlanma, kronik ve bulaşıcı hastalıklara yakalanma, sağlıksız koşullarda yaşama ve dengesiz beslenme sonucu ölümle sonuçlanabilecek hastalıklara yakalanma, gibi tehlikeler beklemektedir.

Sokakta çalıştırılan çocuklar ise; **"zamanının çoğunu sokakta çalışarak geçiren, ancak ailesi ile bağlarını sürdüren ve geç saatlerde de olsa evlerine dönen çocuklardır."** Bu çocuklar genellikle aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla sokaklarda çalışmak zorunda olup, marjinal işlerde (simitçilik, ayakkabı boyacılığı, araba camı silme, kuş yemi satıcılığı, kağıt mendil, çiklet, şeker vs. satıcılığı) çalışmaktadırlar. Sokakta çalışan / çalıştırılan çocuklar, sokak çocuğu sokağın çocuğu olması yönünden risk taşımaktadırlar. Kolaylıkla sokakta yaşamayı seçebilmektedirler.

Çocukları sokakta yaşamaya / çalışmaya iten nedenler;

- ✓ Ailenin parçalanması (boşanma veya ölüm),
- ✓ Ailenin eğitimsizliği (çocuk yetiştirmede bilgisizlik),
- ✓ Ailenin çocuğu ihmal ve / veya istismar etmesi,
- ✓ Aile içi şiddet (ailenin çocuğa şiddet uygulaması, anne – babanın birbirine şiddet uygulaması),
- ✓ Çocuğun sokakta çalışıp, para kazanmasını teşvik edici kültürel değerler,
- ✓ Yoksulluk,
- ✓ Göç ve buna bağlı çeşitli uyum sorunları,
- ✓ Sokağın çocuk için çekiciliği (geniş özgürlük, kolaylıkla yiyecek ve para bulabilmesi),
- ✓ Sosyal destek sistemlerinin zayıflığı,
- ✓ Yasaların yeterince ve etkin olarak uygulanmaması,
- ✓ Koruyucu ve önleyici sosyal hizmetlerin yetersiz oluşudur.

Anayasamız, yasalar ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu açıkça, "çocuk ihmali ve istismarı konusunda ivedi tedbirlerin alınmasını öngörmektedir. Bu çerçevede 2828 sayılı Yasanın 3. maddesi (e) bendine eklenen 6. maddeyi ve 1997 yılında çıkan 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara hizmet vermek amacıyla hizmete açılan; **"Çocuk ve Gençlik Merkezleri" eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan ve sokakta çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı veya gündüzlü sosyal hizmet kuruluşları** olarak tanımlanmıştır.

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin açılış ve işleyiş esaslarını belirleyen "Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği"30 Eylül 2001 tarih ve 24539 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmeliğe ilişkin olarak hizmetin etkinliğini ve standartlığını sağlamak amacıyla hazırlanan Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönergesi Bakanlık Makamının 30 Ekim 2002 tarih ve 191 sayılı Onayı ile yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, veri tabanı oluşturmak ve çalışmaları izleyebilmek amacıyla hazırlanan Standart Formlar ve Raporlar uygulamaya konulmuştur.

Bu yönetmeliğin amacı sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan, sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla görevli Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin kuruluş, çalışma esaslarını, hizmet standartlarını belirlemek, ilgili kişiler ve kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak ile hizmetin en etkili ve verimli şekilde yürütülmesine ilişkin kuralları sağlamaktır.

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde meslek elemanlarınca yapılan "Sokak Çalışmaları" ile çocukların kimlik bilgileri, adresleri, eğitim durumları, çalışma şartları, sokakta olma nedenleri gibi bilgiler alınarak çocukların merkezlere gelmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Sokak çalışmaları sonucunda ulaşılan aileler ile yapılan görüşmelerde sokağın çocuklar açısından tehlikeleri hakkında bilgi verilerek, çocukları çalıştırmalarının suç teşkil ettiği anlatılmaktadır. Çocuk ve gençlerin korunma kararı bulunmadığından Merkezden izinsiz terk eden çocuk ve gençler kaçak muamelesi görmez. Çocuk ve genç Merkezden istediği zaman ayrılabilir.

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin işlevleri;

Sokakta çalışan yada yaşayan çocukları saptamak, sokakta çalışan yada yaşayan çocukların öykülerinin öğrenilmesi, ailelerini araştırmak; tıbbi, psiko-sosyal incelemelerini yapmak,

- ✓ Bu çocukların kendi içlerindeki ya da toplumdan gelecek tacizlere karşı korunması,
- ✓ Tedavi kuruluşlarına yönlendirmek,
- ✓ Aileye dönüş sürecine yönelik çalışmalarla çocuğu hazırlamak,
- ✓ Sokakta olma ve uçucu madde kullanımlarına ilişkin patolojinin teşhisini yapmak, tedavi sürecini başlatmak,
- ✓ Acil ve zorunlu hallerde gece barınma olanağı sağlamak,
- ✓ Tedavisi gerçekleşen çocuklarla mesleki rehabilitasyonu organize etmek,
- ✓ Okula gönderme, meslek edindirme gibi faaliyetlere çocukları yönlendirmek, yerleştirmek,
- ✓ Sokak çocukları sorun alanının çözümüne yardımcı olacak yerel verileri hazırlayıp Genel Müdürlüğe ulaştırmak,

SHÇEK Genel Müdürlüğü 1997 yılı itibariyle 1 Çocuk ve Gençlik Merkeziyle başlattığı hizmetlerini, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Çorum, Diyarbakır, İçel, Bursa, Şanlıurfa, Adana, Kocaeli, Sakarya, Denizli, Samsun, Adıyaman, Kayseri, Konya, Yalova, İzmit, Aydın, Düzce, Siirt, Manisa, Batman

ve Malatya illerinde bulunan toplam 39 Çocuk ve Gençlik Merkezi ile sürdürmektedir. Bu Merkezler aracılığı ile sokakta yaşayan/çalışan çocuklar ve ailelerine yönelik eğitim,danışma ve rehabilitasyon hizmetleri verilmekte ve hizmet yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

2003 yılı Aralık ayı sonu itibariyle, 38 Merkezimiz aracılığı ile ulaştığımız çocukların sayısına ve bunlara götürülen hizmetlere bakıldığında; toplam ulaşılan çocuk sayısı **33.247**'dir ve hizmetlere göre dağılımı;

- ✓ hiç okula gitmemiş olup okula başlatılan çocuk sayısı **1359**,
- ✓ sosyal yardımla desteklenerek okula devam etmesi sağlanan çocuk sayısı **5943**,
- ✓ aile yanına dönmesi sağlanan çocuk sayısı **7433**,
- ✓ işe yerleştirilen çocuk sayısı **369**,
- ✓ sosyal yardım alan çocuk sayısı **3843**,
- ✓ korunma altına alınan çocuk sayısı **198**,
- ✓ madde bağımlısı çocuk sayısı **3606** olup, bu çocuklar yukarıda sözü edilen madde bağımlılığı tedavi ünitelerine yönlendirilmektedir,
- ✓ çeşitli mesleki çalışma ve sosyal hizmet müdahalelerine rağmen çocuğunu sokakta çalıştırmakta ısrar eden ve bu nedenle suç duyurusunda bulunulan aile sayısı **637**'dir,
- ✓ ceza alan aile sayısı **84,**
- ✓ ayni nakdi yardımdan yararlanan **938**'dir.

Halen hizmetimiz 2004 yılı itibariyle 39 Çocuk ve Gençlik Merkezi ile sürdürülmektedir.Söz konusu 39 Merkezden 24'ü işbirliği protokolleri ile hizmet vermektedir.

Bu çocuklar arasında sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ile birlikte, sokakta yaşama ve/ veya çalışma riski taşıyan çocuklarda yer almaktadır.Risk altında bulunan çocuklar; kardeşleri sokakta yaşayan ve/veya çalışan veya yapılan saha çalışmaları veya diğer sektörlerle (M.E.B Okulları) kurulan bağlantı esnasında elde edilen bilgilerle; göç etmiş, çok çocuklu ve ekonomik yoksunluk içerisinde olduğu tespit edilen ailelerin çocuklarıdır.Bu çocuklara ve ailelerine yönelik olarak Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde görevli meslek elemanları tarafından çeşitli mesleki müdahalelerde bulunulmaktadır.

Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin hizmetleri; 18 yaşın altındaki tüm sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ayrımı ile başlatılmışken, zaman içerisinde uygulamada saptanan, çocukların sokakta çalıştıkları işlerin türleri, cinsiyetler ve madde kötüye kullanımı gibi özellikleri nedeniyle hizmette daha da ayrışmayı zorunlu hale getirmiştir.

Sokakta yaşayan/çalışan ve madde kötüye kullanımı sorunları olan çocuklara ilişkin olarak, tespit edilen ve ikna çalışmaları tamamlanan

çocukların İstanbul, Ankara, İzmir'de UMATEM'lere, diğer şehirlerde ise Devlet/Üniversite Hastanelerinin Psikiyatri Kliniklerine yönlendirilmeleri sağlanmaktadır. Detoks sonrası rehabilitasyonuna devam edilecek çocuklar için yeniden yapılandırılmış Merkezlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ticari cinsel sömürüye maruz kalan 18 yaş altı kız çocuklarına Taksim Çocuk ve Gençlik Merkezi – İstanbul, Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi – Ankara ve Bahçelievler Çocuk ve Gençlik Merkezi – İstanbul olmak üzere 3 Merkezle hizmet verilmeye çalışılmaktadır.

Konuya İlişkin Yapılan Çalışmalar

- ✓ 30 Eylül 2001 tarih ve 24539 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği gerek uygulamadan alınan geribildirimler gerekse yapılan denetimler sonucu belirlenen hususlardan yola çıkılarak ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılarak oluşturulan yeni yönetmelik taslağı Maliye Bakanlığının görüşleri doğrultusunda düzenlenerek, vize almak üzere Mart 2004 tarihinde Sayıştay Başkanlığına gönderilmiştir.

- ✓ Standart Formlar ve Raporlar aracılığı ile Merkezlerin hizmetleri izlenmekte ve veri tabanı oluşturmaktadır.

- ✓ Sokakta yaşayan madde bağımlısı çocukların detoks sonrası rehabilitasyonuna yönelik olarak hazırlanan "Uğraşı Terapisi ile Sokakta Yaşayan/Madde Bağımlısı Çocukların Rehabilitasyonu Projesi" Ankara/Sincan/Yenikayı mevkiindeki tanışmaz üzerinde hayata geçirilebilmesi için 2001 yılından itibaren çalışmalar sürdürülmektedir.

- ✓ "Çocuk ve Gençlik Merkezleri için Standart Geliştirme Projesi" hazırlanmış ve TC Hükümeti-UNICEF 2001-2005 Ana Uygulama Planı çerçevesinde yer alan Özel Korunma Tedbirlerine Muhtaç Çocuklar Programı alt projesinde bulunan ve sektörler arası hazırlanan 2004 Yılı Çalışma Planı içerisinde yer almıştır.

- ✓ 2001 Yılında New York'ta yapılan Birleşmiş Milletler Çocuk Özel Oturumu çıktılarından olan "Çocuklar İçin Uygun Bir Dünya" başlıklı rapora istinaden taraf ülkelerin hazırlamakla yükümlü olduğu Ulusal Eylem Planı Genel Müdürlüğümüzün de içinde olduğu ilgili sektörlerin katılımı ile hazırlanmış ve UNICEF Genel Merkezine iletilmek üzere Dışişleri Bakanlığına gönderilmiştir.

- ✓ Sosyal Hizmetler Danışma Kurulunun 23. Toplantısı'nda Aile ve Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığının önerisi doğrultusunda

gündeme alınan Madde Bağımlısı çocukların Tedavi ve Rehabilitasyonlarına Yönelik Merkezlerin Açılması Yönünde Model Önerisi ve Sektörlerarası İşbirliği önerisi ilgili sektörlere proje tanıtımı yapılarak Genel Müdür tarafından sunularak gerekli işbirliği ve destek talebinde bulunulmuştur.

- ✓ 21-22 Şubat 2000 tarihinde "Child Hope Asia" Genel direktörü'nün katılı ile "Dünyada Sokakta yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri" hakkında bilgi paylaşımına yönelik çalışma İstanbul'da Merkezlerde görevli meslek elemanlarının katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

- ✓ 10-14 Aralık 2001 tarihinde Antalya'da Merkezlerde görevli meslek elemanlarına "İhmal ve İstismar" konulu eğitime katılım sağlanmıştır.

- ✓ Çocuk ve Gençlik Merkezleri Hizmet İçi Eğitim Programı doğrultusunda 10-14 Aralık 2001 tarihinde yapılan eğitime katılım sağlanmıştır.

- ✓ ISPCAN VIII. Çocuk İstismarı ve İhmali Avrupa Kongresi 23-28 Ağustos 2001 tarihleri arasında yapılmış ve katılım sağlanmıştır.

- ✓ 24-26 Mayıs 2002 tarihlerinde İstanbul'da Bilgi Üniversitesi, Türk Psikologlar Derneği işbirliği ile I. Ulusal Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar Sempozyumu gerçekleştirilmiş ve Merkezlerden katılım sağlanmıştır.
- ✓ 4-14 Aralık 2003 tarihlerinde İstanbul'da Yaşayan Değerler Vakfı işbirliğinde "Eğitici Eğitimi ve Alan Çalışanlarının Mim Eğitimi" Merkezde görevli personelin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

- ✓ 6-7 Kasım 2003 tarihinde Ankara'da "II. Ulusal Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar Sempozyumu" Ankara Üniversitesi işbirliğinde gerçekleştirilmiş ve katılım sağlanmıştır.

- ✓ TC Hükümeti-UNICEF 2001-2005 Ana Uygulama Planı çerçevesinde yürütülen 2.3 alt projesi kapsamında Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Hizmet Veren Meslek Elemanlarının Madde Kötüye Kullanımı, Madde Bağımlılığı ve Tedavisi Eğitimi planlanarak, 02-06 Haziran 2003 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

- ✓ İmkanlar ölçüsünde alana ilişkin çeviri kitaplar, broşür, afiş hazırlanmakta ve tanıtım çalışmaları yürütülmektedir.

Ayrıca;

- ✓ Diyarbakır Kentinde Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi; 25.05.1999 tarihinde SHÇEK Genel Müdürlüğü, GAP İdaresi Başkanlığı, ILO/IPEC arasında imzalanan protokol ile "Diyarbakır Kentinde Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi" uygulanmaya başlamış ve Proje "75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi" tarafından yürütülmüştür. Proje 2001 yılı sonu itibariyle kurumumuz uhdesine bırakılmıştır. Proje süresince 833 çocuğa ulaşılmış ve ulaşılan çocukların ebeveynleri ve kardeşlerine de koruyucu-önleyici ve rehabilite edici mesleki müdahalelerde bulunulmuştur.

- ✓ Temmuz 2000 tarihinden itibaren Genel Müdürlüğümüz ve ILO/IPEC arasında imzalanan Protokol ile, 1999 Marmara depremi sonrası, ailelerin yaşadığı ekonomik yoksunluklar nedeniyle, çalışan çocukların artacağı varsayımından hareketle, Gölcük ve Adapazarı'nda, "Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu ve Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Projesi" başlatılmıştır. Proje ile bugüne kadar 6-14 yaş arası 1067 çocuğa ulaşılmıştır. Ulaşılan çocuklar arasından 307 si çalışma riski taşıyan çocuklardır. Bu iki merkez ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ILO/IPEC arasında imzalanan Protokol sonucu açılan ve Yalova'da bulunan diğer merkez Ocak 2003 itibariyle kurumumuz uhdesine bırakılmıştır.

- ✓ "Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin İzmir'de Seçilmiş Sınai Meslek Dallarında 2003 Yılı İtibariyle Sona Erdirilmesi Projesi"; 2000 yılı itibariyle SHÇEK Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ILO/IPEC arasında Protokol imzalanmış ve İzmir'de seçilmiş sınai dallarında 15 yaş altındaki çalışan çocukların seçilmesi ve bu alanlardaki en kötü koşullarda çalışan 15-18 yaş grubundaki çocuklarında çalışma koşullarının iyileştirilmesi yolu ile Türkiye'de tehlikeli sektörde çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.Proje 2003 yılında sonlanacaktır. Projede 1500 çocuk ve aile hedef kitle olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak, verilen hizmetin etkinliği ve verimliliğin artırılması için planlananlar;

- ✓ Merkezlerin fiziksel koşullarının iyileştirilmesi ve teknik alt yapının güçlendirilmesi (araç, bilgisayar, faks vb. gibi)

- ✓ Merkezler aracılığı ile verilen hizmetin çocukla güven ilişkisi ve sokak çalışmalarına dayalı olması nedeniyle meslek elemanı sayısının artırılması

- ✓ Personelin kapasitesinin geliştirilmesi (Hizmet türlerine özgü)

- ✓ Teorik alt yapının oluşturulması için akademik destek alınması

- ✓ Medyanın ve kamuoyu duyarlılığının artırılmasına yönelik tanıtım ve savunu çalışmaları

- ✓ Sorunun çok boyutluluğu nedeniyle çözümlenmesine yönelik yapılacak çalışmalarda ilgili sektörlerin eşgüdüm ve işbirliğinin sağlanması ve güçlendirilmesi

- ✓ Yerel Yönetimlerin konuya sahip çıkmasına yönelik savunu çalışmaları

- ✓ Koruyucu önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması ve etkin hale getirilmesi amacıyla ve özellikle metropol illerde mahalle bazındaki örgütlenmeye yönelik çalışmalar (Toplum Merkezleri)

Saygılarımla.

Güldal AKŞİT
Devlet Bakanı